

ОЦІНКА РІВНЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В МІСТАХ УКРАЇНИ

Бойченко В. С.

аспірант,

Донецький національний університет

імені Василя Стуса, Україна

Анотація. В роботі викладено основні методологічні підходи до оцінки рівня людського розвитку міста. На основі запропонованої методики проведено порівняльний аналіз людського розвитку окремих міст України.

Ключові слова: людський розвиток, індекс, соціальна інфраструктура, місто.

Boychenko Vadim, post-graduate student, Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine

EVALUATION OF HUMAN DEVELOPMENT LEVEL IN THE CITY OF UKRAINE

Summary. This paper describes the basis of methodological approaches to assessing the level of human development. On the basis of the proposed methodology, a comparative analysis of human development of individual cities of Ukraine was conducted.

Key words: human development, index, social infrastructure, city.

Економіка знань потребує інформаційних та управлінських систем, спрямованих на оцінку та моніторинг нематеріального капіталу, як основного джерела створення багатства. Наявна система показників розвитку міст не дає можливість в повній мірі комплексно оцінити наявний людський потенціал у місті та перспективи його розвитку. Існуючі у світі підходи до оцінки людського розвитку мають макроекономічний характер, забезпечуючи здійснення порівняльного аналізу кожної країни. Науковий доробок вітчизняних та закордонних вчених у цій сфері є достатньо великим. Серед основних авторів, що проводили дослідження в цій сфері, можна виокремити: Г. Беккер, Л. Безтелесну, О. Грішнову, Дж. Кендрика, Е. Лібанову, О. Макарову, А. Тофлера та інших. Однак, в своїх роботах вони майже не приділяли увагу можливостям оцінки людського розвитку на локальному рівні. Цілковите використання наявних напрацювань в практиці оцінки людського розвитку міст є неможливим, адже муніципальний рівень має певну специфічність механізмів організації, управління та функціонування економічних та соціальних систем.

Метою статті є – розробка методичних підходів до оцінки рівня людського розвитку міст та проведення їх апробації на прикладі окремих міст України.

Поєднання вже наявних методик оцінки людського розвитку на рівні держави та регіонів з досліджуваними методиками оцінки ефективності діяльності міст, дало змогу розробити методологічні підходи до побудови індексу людського розвитку громад (міста).

В основу запропонованого Індексу людського розвитку міста (ІЛРМ) покладено багатогранний характер категорії людського розвитку, що дозволяє дослідити його за двома основними блоками: індивідуальним та соціальним.

Індивідуальний рівень дозволяє дослідити демографічний обсяг людської компоненти в місті та індивідуальні особливості реалізації його розвитку. Соціальний рівень передбачає оцінку наявного потенціалу забезпечення людського розвитку на рівні всієї громади.

Загальний індекс людського розвитку міста розраховується за допомогою використання геометричних середніх та об'єктивної процедури зважування складових елементів, що надає змогу отримати найбільш точні результати розрахунків уникаючи використання довільної ваги, виходячи з суб'єктивних критеріїв.

$$ІЛРМ_c = \sqrt[\alpha+\beta]{HD\alpha_{ind_c} \times HD\beta_{social_c}}$$

де, $ІЛРМ_c$ – індекс людського розвитку міста «с»; α та β – різні ваги кожного компоненту людського капіталу, оцінені за допомогою аналізу основних компонентів, з врахуванням міжкомпонентних зв'язків.

Для здійснення розрахунків індексу, за кожним блоком оцінки (індивідуальним, соціальним), було визначено комплекс показників, які більш ширше дозволяють оцінити кожен з векторів та базуються на доступній статистичній базі на рівні муніципальних утворень в Україні. Мінусом наявної інформаційної бази для оцінки є відсутність окремих важливих показників на рівні міста.

Для загального дослідження було використано такі показники індивідуального людського розвитку, як: загальна чисельність населення міста, загальне навантаження на осіб працездатного віку; чисельність населення міста, що є громадянами України; чисельність домогосподарств; кількість житлових приміщень (будинків, квартир); середня ціна вартості одного м² житла, тощо.

Соціальний вимір людського розвитку у місті включає сім основних компонентів оцінки, це: здоров'я, безпека, ринок праці, освіта, культура та спорт, транспорт, рівні можливості. Які в свою чергу включають 31 показник, серед яких: середня тривалість життя населення, кількість живонароджених, чисельність померлих, захворюваність на соціально-небезпечні хвороби, задоволеність населення якістю медичних послуг, кількість померлих від самогубства, рівень забруднення повітря, чисельність зайнятих на неповний робочий день, середній розмір заробітної плати, чисельність осіб з вищою освітою у місті, задоволеність населення якістю освітніх послуг, тощо.

В зв'язку з неоднорідністю обраних індикаторів для нормалізації показників, у ході аналізу доцільно проводити процедуру переоцінки, за допомогою привласнення значенню показника градації від 0, для найнижчого значення показника, до 100 для найвищого.

З метою апробації методики та проведення оцінки рівня людського розвитку в містах України, було обрано наступні територіальні одиниці: м. Маріуполь, м. Миколаїв, м. Северодонецьк, м. Суми, м. Хмельницький, м. Вінниця, м. Запоріжжя, м. Дніпропетровськ, м. Черкаси та м. Тернопіль.

Принципом відбору міст для аналізу стала їх схожість за демографічною, соціальною та економічною структурою, а також наявність відповідних статистичних даних для проведення інтегральних оцінок.

За оцінками індивідуального рівня людського розвитку містами лідерами серед досліджуваних об'єктів стали м. Вінниця, м. Тернопіль, м. Хмельницький та м. Черкаси, значення субіндексів в цих територіальних одиницях коливається на рівні від 42,3 до 40,2, зі 100 максимально можливих.

Оцінка компоненти соціального людського розвитку міста, показала більш позитивні результати. Середні значення показників, коливаються у межах від 33,1 у м. Сєвєродонецьк до 54,8 у м. Вінниця. Окрім того, до списку лідерів увійшли міста Дніпропетровськ (52,4) та Маріуполь (52,2). Серед аутсайдерів залишились: м. Запоріжжя (35,2) та м. Тернопіль (36,5). Отже, лідерами індексу людського розвитку міст стали: м. Вінниця (48,14), м. Дніпропетровськ (45,58) та м. Маріуполь (45,49). Середні показники оцінки отримали – м. Миколаїв (39,74), м. Хмельницький (39,31), м. Черкаси (39,31) та м. Тернопіль (39,06). Найнижче значення показників мають – м. Суми (38,89), м. Запоріжжя (37,28) та м. Сєвєродонецьк (36,06).

Однак, слід зазначити, що не дивлячись на лідируючі позиції окремих міст, значення загальних показників залишаються ще достатньо низькими, особливо у сфері індивідуальної компоненти людського розвитку та сфері безпеки і здоров'я соціальної компоненти, що говорить про необхідність розробки цілого комплексу заходів з удосконалення, як кількісної, так і якісної складової розвитку соціальної інфраструктури міст, покращення демографічної ситуації, з метою забезпечення більш продуктивного процесу людського розвитку.

Література

1. Асоціація міст України. Статистична інформація. URL : <https://www.auc.org.ua/page/municipalna-statistika>
2. Соціальні індикатори рівня життя населення 2017. Статистичний бюлетень. *Державна служба статистики України*. 2018. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Результати опитування громадської думки щодо проблем місцевого самоврядування та ставлення до децентралізації влади (2014 рік) / USAID URL : http://auc.org.ua/sites/default/files/mon18_lobkdalynka_tak.pdf
4. The Global Cities Index (GCI). URL : <https://www.akearney.com/documents/10192/8178456/Global+Cities+2016.pdf/8139cd44-c760-4a93-ad7d-11c5d347451a>
5. Global Economic Power Index (GEPI). URL : http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf